Laura Francke
Yksikön päällikkö
Opetushallitus
9.3.2026 OPH-1039-2026

Kirjallinen asiantuntijalausunto/Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2026

Eduskunnan sivistysvaliokunta pyytää Opetushallituksen asiantuntijalausuntoa koskien Lapsiasiavaltuutetun kertomusta eduskunnalle 2026. Opetushallitus lausuu seuraavaa.

Lapsen oikeuksien suuria kysymyksiä kasvatuksessa ja koulutuksessa

Lasten määrä Suomessa vähenee ennusteiden mukaan. Kuntien tilanne lapsimäärissä eriytyy entisestään. Tämän hetken suuri kysymys on, **miten turvaamme yhdenvertaisesti joka puolella Suomea lapsen oikeudet varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen**. Tulee harkita, miten kuntarakenteemme pystyy vastaamaan väestökehitykseen. Jo nyt kuntia kannustetaan kuntien väliseen yhteistyöhön.

Digitalisaatio ja tekoäly tarjoavat koulutukselle mahdollisuuksia. Digitaalisten laitteiden ja tekoälyn vastuullinen käyttö on kouluissa ja oppilaitoksissa osa opetussuunnitelman mukaista opetusta. Samaan aikaan meidän tulee etsiä digitaalisten laitteiden käytölle entistä parempaa tasapainoa niin koulu- kuin vapaa-ajalla, jotta laitteiden käyttö tukee hyvinvointia ja on turvallista. Meidän tulee pysähtyä sen kysymyksen äärelle, **millaista lapsuutta ja ihmisyyttä haluamme lapsillemme digitaalisena aikana.** Lapsi oppii ihmisyyttä vuorovaikutuksessa aikuisten, koulussa opettajan ja vertaisvuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Lapsella tulee olla oikeus kasvokkaisiin kontakteihin ja vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten lapsien kanssa. Samoin lapsella tulee olla oikeus digitaaliseen osaamiseen. Kun pohditaan esimerkiksi etäopetusta tai etäharrastuksia, on tärkeää pohtia näitä kysymyksiä laajasti lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Laadukas kasvatus ja koulutus tarvitsee toteutuakseen resursseja. Kasvatus ja koulutus luo edellytykset hyvälle elämälle ja työelämälle, osaamista ja kilpailukykyä Suomelle. Alaikäisten kasvatukseen ja koulutukseen panostaminen on ensiarvoisen tärkeää myös tulevaisuudessa. Osaavat johtajat, opettajat ja muu henkilöstö,

laadukkaat oppimateriaalit sekä oppijoiden lakisääteiset oikeudet kuten kouluruoka ja koulumatkatuki turvaavat lasten perustuslaillista oikeutta opetukseen.

Lasten mielipiteet ja lapsen arjen näkökulmasta tehtävät ratkaisut nousevat keskeiseksi. Lasten kuulemista ja aitoa mukaan ottamista tulee jatkokehittää koulutussektorilla.

Opetushallitus korostaa, että lapset saavat valmiuksia oppimiseen, vuorovaikutukseen, osallisuuteen ja tulevaisuuden opinto- ja työelämään, niin varhaiskasvatuksessa kuin myöhemmin perusopetuksessa ja toisen asteen koulutuksessa. Opetushallitus toivookin, että **lapsista ja lasten tulevaisuudesta puhuttaisiin toiveikkuuden ja tulevaisuususkon näkökulmista.** Samalla Opetushallitus kuitenkin painottaa, että lasten haasteisiin ja ongelmiin tulee suhtautua vakavasti.

Oppimistulokset

Opetushallitus pyrkii nostamaan oppimistuloksia monin eri tavoin hallitusohjelman mukaisesti. Perusopetuksen vähimmäistuntimäärää on hallitusohjelman mukaisesti 1.8.2025 alkaen nostettu kolmella vuosiviikkotunnilla. Äidinkielen ja kirjallisuuden tunteja on lisätty kaksi vuosiviikkotuntia luokille 1–2 ja matematiikkaa yksi vuosiviikkotunti luokille 3–6. Vahvoilla perustaidoilla äidinkielessä ja matematiikassa on vaikutusta myös muiden oppiaineiden oppimistuloksiin.

Lisäksi 1.8.2025 alkaen (ammatillisen koulutuksen osalta 1.8.2026 alkaen) on astunut voimaan oppimisen tuen uudistus, jonka tarkoituksena on vahvistaa varhaista tukea ja inkluusiota esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella. Perusopetuksessa aiemman tuen tasoihin perustuvan järjestelmän sijaan oppimisen tuki koostuu konkreettisista tukimuodoista ja tukitoimista. Oppilaalla on aina ensisijaisesti oikeus ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Oikea-aikainen ja riittävä oppimisen ja koulunkäynnin tuki vahvistaa oppimistuloksia.

Valmisteilla on myös perusopetukseen osaamistakuu, jonka tavoitteena on varmistaa kansallisesti selkeämpi normipohja ja yhtenäiset menettelyt, joilla jokainen nuori saa riittävät perustaidot jatko-opintoihin.

1.8.2026 voimaan tuleva lakimuutos mahdollistaa perusopetuksen valmistavan opetuksen jatkumisen kahteen vuoteen tilanteissa, jos se arvioidaan tarpeelliseksi riittävien kielellisten valmiuksien varmistamiseksi. Jatkossa myös valmistavan opetuksen jälkeen perusopetuksessa järjestettävällä valmistavan opetuksen lisäopetuksella vahvistetaan erityisesti oppilaiden peruskielitaitoa, jota he tarvitsevat eri oppiaineiden opiskelussa.

Myös 1.8.2023 voimaan tulleiden sitouttavaan kouluyhteisötyöhön (SKY) liittyvillä muutoksilla on osaltaan pyritty vaikuttamaan oppimistuloksiin. Sitouttava kouluyhteistyö vahvistaa kouluun kiinnittymistä, hyvinvointia ja ehkäisee poissaoloja perusopetuksessa.

Puhelimen käytön kielto perusopetuksessa tuli voimaan 1.8.2025 ja sillä pyritään edistämään työrauhaa ja turvaamaan keskittyminen oppimiseen. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen kirjattiin myös lakiin. Liikunnallinen elämäntapa ja liikkuminen edistävät oppimistuloksia.

Opetushallitus hakee vaikuttavia ratkaisuja myös lasten ja nuorten vapaa-ajalta vaikuttaakseen lasten ja nuorten hyvinvointiin, oppimiseen ja turvallisuuteen. THL ja Opetushallitus ovat tammikuussa 2026 julkaisseet 0-13-vuotiaille lapsille Suomen ensimmäiset kansalliset vapaa-ajan digisuositukset. Vuonna 2026 laaditaan 13-18-vuotiaiden suositukset. Opetushallitus tekee THL:n kanssa yhteistyötä vanhemmuuden tukemiseksi. Perheiden hyvinvointi ja pahoinvointi näkyy päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa ja siksi sillä miten perheissä voidaan, on suuri merkitys päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten toimintaan.

Lapsiasiavaltuutetun ehdotukset eduskunnalle

Lapsen edun ensisijaisuus sisällytetään perustuslain perusoikeussäännöksiin

Opetushallitus kannattaa lapsiasiavaltuutetun ehdotusta siitä, että lapsen edun ensisijaisuus sisällytetään perustuslain perusoikeussäännöksiin. Lapsen etua perustellaan monin tavoin, mutta lopulta se ei aina toteudu. Lapsen edun sirpaleinen sääntely ei tue lapsen edun toteutumista siten kuin lapsen oikeuksien yleissopimus edellyttää. Lisäksi Opetushallitus esittää, että perustuslakiin tehdään toinen lapsen etua koskeva muutos,

jossa varhaiskasvatusta koskevaa sääntelyä arvioitaisiin ensisijaisesti sivistyksellisenä oikeutena. Muutos koskee siirtoa 19 §:stä 16 §:än.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin turvataan lainsäädännöllä yhtenäiset rakenteet

Opetushallitus kannattaa yhtenäisten rakenteiden turvaamista lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin. Opetushallitus näkee myös tärkeänä, että lasten ja nuorten päihdepalveluja kehitetään ja resursoidaan.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on toimintaa ja toimintakulttuuria, jolla edistetään esiopetuksen toimipaikan, koulun tai oppilaitoksen lapsen, oppilaan tai opiskelijan oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto kuuluu lain mukaan kaikkien esiopetus-, koulu- tai oppilaitosyhteisössä työskentelevien työnkuvaan, ammatista riippumatta.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon näkökulmasta Opetushallitus on toteuttanut kansallisen nykytilaselvityksen (2025), jossa esimerkiksi todetaan, että opiskeluhuoltotyön painopiste ei tällä hetkellä ole ennaltaehkäisevässä ja yhteisöllisessä työssä, kuten laki edellyttää, vaan yksilökohtainen ja korjaava työ korostuu. Tällä hetkellä opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisista kuraattoreilla on parhaat resurssit ja mahdollisuudet yhteisöllisen opiskeluhuoltotyön toteuttamiseen, mutta he ovat arvioineet pystyvänsä käyttämään keskimäärin tähän vain 15 prosenttia työajastaan. Opetushallituksen selvityksen mukaan yhteisöllisen opiskeluhuollon haasteet kulminoituvat johtamisen ja rakenteiden ongelmiin toimijoiden työskennellessä kahden eri hallinonalan alla, jolloin sujuva yhteistyö hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten ja heidän johtonsa kanssa on äärimmäisen tärkeää. Jatkossa kun kuvataan opiskeluhuollon eri sisältöjä ja resurssien käyttöä tai tarpeita, on hyvä ottaa mukaan myös yhteisöllisen opiskeluhuollon näkökulmaa, jolloin myös sivistystoimen ääni tulee kuuluviin tässä kokonaisuudessa.

Opetushallituksen näkemyksen mukaan on kannatettavaa vapauttaa aikaa opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisille ehkäisevään työhön ja varhaiseen tukeen, sisältäen myös enemmän aikaa yhteisölliseen opiskeluhuoltoon. Sekä opiskeluhuollon kokonaisuuden sisällä että muiden toimijoiden kanssa selkeä työnjako edesauttaa vaikuttavaa työtä. Näin ollen on kannatettavaa selkeyttää työnjakoa mielenterveyden tukemisessa opiskeluhuoltopalvelujen sekä perus- ja erikoistason palvelujen välillä.

Kertomuksessa nostetaan esille lasten ja nuorten kokemukset kiusaamisesta ja miten YK:n lasten oikeuksien komitea on syvästi huolestunut lapsiin heidän taustansa perusteella kohdistuvasta kiusaamisesta ja syrjinnästä ja suosittelee Suomea ryhtymään toimenpiteisiin kiusaamisen, syrjinnän ja vihapuheen ehkäisemiseksi. Parhaillaan Opetushallitus on myöntänyt perusopetuksen kiusaamisen ja väkivallan ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen hankeavustuksia ympäri Suomea. Kehittämistyötä on meneillään 36 hankkeessa, 145 opetuksen järjestäjällä, jokaisella hyvinvointialueella ja poliisipiirissä vuosina 2025–2027. Samaan aikaan Opetushallitus on käynnistänyt täydennyskoulutussarjan henkilöstölle kiusaamisen, häirinnän, syrjinnän ja väkivallan teemoista sekä tuottaa aiheeseen liittyvää tukimateriaalia. Tällä työllä tähdätään siihen, että lasten ja nuorten ympärillä toimivat aikuiset huomaavat näitä ilmiöitä entistä varhemmin ja osaavat sekä ennaltaehkäistä että puuttua niihin.

Opetushallitus kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että huumeiden vastaiseen työhön kouluissa ja oppilaitoksissa tulisi kohdistaa nykyistä enemmän toimia.

Suomeen perustetaan lapsipolitiikan arviointineuvosto ja luodaan yhteinen lapsitiedon tietovaranto

Opetushallitus kannattaa lapsipolitiikan arviointineuvoston perustamista. On tärkeää arvioida lapsipolitiikalle asetettujen tavoitteiden ja valittujen keinojen toimivuutta sekä politiikan valmistelussa käytettyjen lapsivaikutusten arviointien laatua lasten aseman, hyvinvoinnin ja oikeuksien kannalta. Arviointineuvosto mahdollistaisi kaikenikäisten lasten ja nuorten mielipiteiden tutkimisen sekä perusopetuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksen ja toisen asteen koulutuksen kansallisen kehittämisen. Opetushallitus pitää tärkeänä, että lasten ja nuorten näkökulmaa tuodaan lisäksi esiin

tutkimusperustaisesti ja siten, että lapsipolitiikkaa kehitetään oikeudenmukaisesti, kestävästi ja sen jatkuvuus mahdollistetaan kaikilla ikätasoilla.

Opetushallitus suhtautuu myönteisesti siihen, että lasten asioista päättävillä tahoilla on oikea-aikaista ja riittävän laajaa tietoa. Opetushallitus kuitenkin kannustaa selvittämään olemassa olevia tiedonkeruujärjestelmiä ja niiden rajapintojen hyödyntämistä. Opetushallitus kannustaa myös pohtimaan, mitä asioita lapsista halutaan saada olemassa olevien rekisteritietojen lisäksi ja, voisiko olemassa olevia rekistereitä hyödyntää ja kehittää tiedon tarpeen mukaisesti.

Lastensuojelulaki uudistetaan kokonaisuutena

Opetushallitus kannattaa lastensuojelulain kokonaisuudistusta.

Muut huomiot

Opetushallitus kiinnittää huomiota siihen, että kertomus painottuu perusopetusikäisiin lapsiin ja nuoriin ja etenkin varhaiskasvatusikäisten lasten sekä ammatillisessa koulutuksessa olevien nuorten tilannekuvaa, ja lasten etujen toteutumista olisi ollut tärkeä käsitellä kertomuksessa laajemmin ja syvällisemmin.

Kertomuksen sosiaali- ja terveyspalveluita sekä opiskeluhuoltopalveluita koskevilta osin Opetushallitus kiinnittää huomiota siihen, että sosiaali- ja terveysministeriö on vasta kevään 2026 aikana laatimassa selvityksen ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden toiminnasta. Näin ollen hyvinvointialueiden ruotsinkielisistä lasten, nuorten ja perheiden palveluiden toimivuudesta ei vielä ole riittävästi tietoa, jotta voitaisiin ottaa kantaa siihen, miten opiskeluhuoltopalvelujen järjestämisvastuun muutos on vaikuttanut ruotsinkielisiin palveluihin. Aiemmin on tunnistettu, että esimerkiksi mielenterveyden ja päihteisiin liittyviä palveluja on vaikeampaa saada ruotsiksi.